

Zaštićene prirodne vrijednosti Požeško slavonske županije

Gaura, Hrvoje

Undergraduate thesis / Završni rad

2017

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Forestry / Sveučilište u Zagrebu, Šumarski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:108:395147>

Rights / Prava: [In copyright](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2022-01-29**

Repository / Repozitorij:

[University of Zagreb Faculty of Forestry and Wood Technology](#)

**SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
ŠUMARSKI FAKULTET
ŠUMARSKI ODSJEK**

**PREDIPLOMSKI STUDIJ
ŠUMARSTVO**

**HRVOJE GAURA
ZAŠTIĆENE PRIRODNE VRIJEDNOSTI POŽEŠKO-
SLAVONSKE ŽUPANIJE**

Protected natural values of Požega-Slavonia County

ZAVRŠNI RAD

ZAGREB, (rujan 2017.)

PODACI O ZAVRŠNOM RADU

Zavod:	Zavod za ekologiju i uzgajanje šuma
Predmet:	Zaštita prirode i okoliša
Mentor:	Redoviti profesor Željko Španjol
Asistent- Znanstveni novak:	
Student:	Hrvoje Gaura
JMBAG:	0068214653
Akad. godina:	2016./2017.
Mjesto, Datum obrane:	Zagreb, 22. rujna 2017.
Sadržaj rada:	Stranica: 17 Slika: 4
Sažetak:	<p>Prirodne vrijednosti su dijelovi prirode koji zavređuju posebnu zaštitu radi očuvanja biološke i krajobrazne raznolikosti, radi svoje osjetljivosti, radi znanstvenog, kulturološkog, estetskog, obrazovnog, gospodarskog ili drugog javnog interesa.</p> <p>U ovom radu su opisani zaštićeni objekti prirode u Požeško-slavonskoj županiji.</p>

SADRŽAJ

1. UVOD.....	1
2. ZNAČAJNI KRAJOBRAZ.....	2
2.1. Definicija.....	2
2.2. Sovsko jezero.....	2
3. SPOMENICI PARKOVNE ARHITEKTURE.....	6
3.1. Definicija.....	6
3.2. Park u Trenkovu.....	6
3.3. Park u Kutjevu.....	10
3.4. Park u Lipiku.....	12
4. NATURA 2000.....	15
7. ZAKLJUČAK.....	16
8. LITERATURA.....	17

1. UVOD

Tema ovog završnog rada su zaštićene prirodne vrijednosti Požeško-slavonske županije.

Prirodne vrijednosti su dijelovi prirode koji zavređuju posebnu zaštitu radi očuvanja biološke i krajobrazne raznolikosti, radi svoje osjetljivosti, radi znanstvenog, kulturološkog, estetskog, obrazovnog, gospodarskog ili drugog javnog interesa.

U ovom radu su opisani zaštićeni objekti prirode u Požeško-slavonskoj županiji, a to su: značajni krajobraz Sovsko jezero, tri spomenika parkovne arhitekture: park u Kutjevu, park u Lipiku i park u Trenkovu te ekološka mreža očuvanih prirodnih područja Europe pod nazivom Natura 2000.

Za ovaj rad služio sam se raznom literaturom u čijem odabiru mi je pomogao mentor te internetom.

2. ZNAČAJNI KRAJOBRAZ

2.1.DEFINICIJA

Značajni krajobraz je prirodni ili kultivirani predjel velike krajobrazne vrijednosti i biološke raznolikosti ili kulturno-povijesne vrijednosti, ili krajobraz očuvanih jedinstvenih obilježja karakterističnih za pojedino područje, namijenjen odmoru i rekreaciji ili osobito vrijedni krajobraz utvrđen sukladno zakonu o zaštiti prirode.

U značajnom krajobrazu nisu dopušteni zahvati i radnje koje narušavaju obilježja zbog kojih je proglašen.

2.2 SOVSKO JEZERO

Sovsko jezero predstavlja jedinstveni primjerak prirodnog jezera u brdsko-brežuljkastom području kontinentalne Hrvatske. Smješteno je na sjevernoj padini Dilja, na 430 m nadmorske visine.

Prirodne pogodnosti, jezero, blagi reljef, povoljna klima i pitomi krajolik bili su uzrokom naseljenosti ovog područja u prošlosti. Tada je zbog poljoprivrede iskrčeno oko 106 ha šume i pretvoreno u oranice, voćnjake, vinograde i pašnjake. Jezero je u maloj depresiji, a s istočne i sjeveroistočne strane okružuje ga šuma hrasta kitnjaka i običnog graba, te šuma bukve. Sa zapadne i južne strane nalaze se pašnjaci i oranice. Istočno se nalazi uzvišenje – Jezero Brdo 380 m, a na njegovu vrhu je piramida Vidikovac. Na sjeverozapadu ova udolina je otvorena, te je nekad za vrijeme velikih voda, višak jezerske vode ovuda istjecao.

Veličina jezera je oko 3600 m², od čega više od 2/3 otpada na močvarnu vegetaciju (trska, rogoz, perunika, vrbe), tako da ono više liči na baru nego na jezero, čemu u prilog ide i smrad koji se širi iz jezera. Maksimalna dubina je oko 8 do 10 m. Rubovi jezera obrasli su trskom i rogozom. Širina ovog pojasa je od 3 do 7 m. Jezero nema stalnog

dotoka i otoka vode, ali nikada nije presušilo što pokazuje da u samom jezeru postoji vrlo jaki izvor.

Istočna i sjeverna obala jezera je nešto položenija i plića od južne i jugozapadne obale koje su strmije. Na to ukazuje i vodena vegetacija običnog sita (*Juncus effusus*), vodene bekice (*Alisma plantago*), žute perunike (*Iris pseudacorus*), zajednica ježinca i trave potočne pirevine (*Sparganio-Glycerietum fluitans*) koja prelazi u zajednicu trske i rogoza (*Scripeto-Phragmitetum*). Na strmoj obali jezera rastu samo trska i rogoz. U dubljim dijelovima jezera vegetacija trske i rogoza naglo prestaje, a na nju se nadovezuje podvodno bilje zakorijenjeno na tlo zajednica raščike i mrijesnjacka (*Ceratophyllo-Potamogetum crispum*). Njihovi vršci izbijaju na površinu vode, pa tu imamo mrijesnjack (Potamogetum crispum), raščiku (*Ceratophyllum demersum*), vodenog žabljaka (*Ranunculus fluitans*), mješinaruku "mesožderka" (*Utricularia vulgaris*), žabogriza (*Hydrocharis morsus-ranae*). Tu raste zajednica kocnja i lokvanja (*Myriophyllo-Nuphetum*), koja pripada svezi mrijesnjacka i krocanj (*Myriophyllum spicatum*). Po površini vode pliva slobodna vegetacija: obična leća (*Lemna minor*), brazdasta leća (*Lemna friscula*), te vodena paprat (*Salvinia natans*).

Šume oko jezera su dosta sječene i korištene, tako da imamo i šume sjemanjaka i panjaka. Dominira šumska zajednica hrasta kitnjaka i običnog graba (*Quercus-Carpinetum illyricum*), a raste na hrptu brda. U dubokim jarcima sjeverne ekspozicije rastu bukove šume (*Fagetum Illyricum montanum*) na visini od 250 m pa na više. Tu razlikujemo dvije subasocijacije: šume bukve s lazarkinjom (*Asperula fagetum*), i šuma bukve s klokočom (*Staphyleo-Fagetum*). Od drveća dominira bukva, a dolazi i jasika (*Populus tremula*), hrast kitnjak (*Quercus petraea*), obični grab (*Carpinus betulus*), mliječ (*Acer pseudoplatanus*). Sloj grmlja čini obična lijeska (*Corylus avellana*), tatarski javor (*Acer tataricum*), crna bazga (*Sambucus nigra*), velelisna kurika (*Euonymus latifolia*), klokoč (*Staphylea pinnata*) i dr.

Sloj prizemnog rašća čine veprina (*Ruscus hypoglossum*), mliječika (*Euphorbia carniolica*), šumski šaš (*Carex sylvatica*), jaglac (*Primula vulgaris*) i dr.

Šuma hrasta kitnjaka i graba raste neposredno uz Sovsko jezero, a obogaćena je većim učešćem termofilnih vrsta i vrstama koje prodiru s jugoistoka iz šume sladuna i cera (*Quercetum fraineto - cerris*).

Od termofilnih vrsta ovdje su jače zastupljeni od drveća: hrast medunac (*Quercus pubescens*) i cer (*Quercus cerris*), brekinja (*Sorbus torminalis*), divlja trešnja (*Prunus avium*), divlja kruška (*Pyrus pyraeaster*).

Sloj grmlja: crni jasen (*Fraxinus ornus*), crna hudika (*Viburnum lantana*), drijen (*Cornus mas*).

Sloj prizemnog rašća: modrovrapčje sjeme (*Litrosperamum purpureo ceruleum*), majčina dušica (*Timus serpilum*), dubočac (*Teucrium hamaedris*).

Od elemenata šume hrasta kitnjaka i običnog graba ovdje dolazi od drveća kitnjak (*Quercus petraea*), klen (*Acer campestre*).

Sloj grmlja: lijeska (*Corylus avellana*), kalina (*Ligustrum vulgare*), glog (*Crataegus monogyna*), borovica (*Juniperus communis*).

Sloj prizemnog rašća: jaglac (*Primula vulgaris*), crni grahor (*Lathyrus niger*), kukurijek (*Heleborus odorus*), uskolisna mlječika (*Euphorbia cyparissias*), kostrika (*Brachypodium sylvaticum*), blaženjak (*Gehum urbanum*), bročika (*Galium moligo*), bljušt (*Tamnus communis*) i dr.

U Sovskom jezeru izražena je velika produkcija organske materije zbog čega dolazi do ubrzane sedimentacije i procesa zatrpavanja jezera. Trebalo bi vegetaciju jezera potpunije proučiti i pristupiti čišćenju organskog sedimenta iz jezera. Stoka koja pase na obliženjem pašnjaku, a napaja se i kaljuža u jezeru, također pogoduje njegovom nestajanju. Flora i fauna samog jezera nije nikada detaljno ni u potpunosti proučena.

Jezero je zanimljivo i sa ornitološkog stajališta jer je važno utočište manjeg broja ptica močvarica koje se u njemu gnijezde. To su: trstenjak, liska, gnjurci, divlje patke.

Od ostale faune u jezeru značajne su žabe, kojih ima u velikom broju, barske kornjače, bjelica obična, pijavice. Od riba dolazi vrsta šarana – karas. Tamno žute je boje i zaudara po mulju.

Kvaliteta jezerske vode je donekle čista i zadovoljavajuća. Potrebno je vodu bakteriološki ispitati kao i sastav zoo i fitoplanktona, te na temelju detaljne analize donijeti smjernice za očuvanje kvalitete vode i eventualno poribljavanje jezera.

Ljepota i raznolikost krajolika (jezero, pašnjaci, šume), te ugodna klima pružaju mogućnost za razvoj turizma i rekreacije, te bolje upoznavanje i proučavanje ovoga, dosta zapuštenog i nerazvijenog kraja. Svi dosadašnji pokušaji uređenja i spašavanja jezera bili

su neorganizirani i nestručno izvedeni, pa su samo još više narušili izgled jezera i njegove okolice.

Prilikom uređenja i planiranja novih sadržaja u ovom prostoru treba paziti a se zahvatima ne naruši prirodne i pejzažne vrijednosti ovog značajnog krajolika. Trebalo bi izvršiti detaljnu analizu samog jezera, njegove flore i faune, utvrditi točnu dubinu, postojanje izvora, itd.

Cijelo ovo područje sa okolnim šumama, livadama i oranicama površine 68,5 ha proglašeno je značajnim krajolikom 17.04.1989. godine zbog njegove ljepote, pitomosti, te idilične slike koju pruža.

Slika 1.: Sovsko jezero

3. SPOMENIK PARKOVNE ARHITEKTURE

3.1. DEFINICIJA

Spomenik parkovne arhitekture je umjetno oblikovani prostor (perivoj, botanički vrt, arboretum, gradski park, drvored, skupina i pojedinačno stablo, kao i drugi oblici vrtnog i parkovnog oblikovanja) koji ima veću estetsku, stilsku, umjetničku, kulturno-povijesnu ili znanstvenu vrijednost. Na spomeniku parkovne arhitekture i u njegovoj neposrednoj blizini nisu dopušteni zahvati kojima bi se promijenile ili narušile njegove neizmijenjene vrijednosti.

3.2. PARK U TRENKOVU

Trenkovo se nalazi na 7 km ceste Požega – Velika.

Naziv sela vezan je uz pandurskog vođu baruna Trenka, po kojem je mjesto 1912. dobilo ime. Dotada se zvalo Mitrovica.

Franjo Trenk rođen je 04.01.1711. godine u Kalabriji u mjestu Reggio. Johann Trenk, Franjin otac dolazi u Slavonski Brod po službenoj dužnosti 1718.

Franjo je bio na školovanju u Šopranju u Mađarskoj i u Požegi u isusovačkoj gimnaziji. Isticao se velikom okrutnošću, znanjem sedam jezika, bio je muzički nadaren, izvrstan mačevalac i jahač. Nakratko se odriče vojničke službe i odlučuje se ženiti. Dolazi u Pleternicu i preuzima očevo gospodarstvo. Nakon pojave kuge umire mu žena i četvero djece. Ponovno se vraća u vojsku i organizira svoj vojni odred koji će se zvati „panduri“. Svoju četu odveo je Franjo carici Mariji Tereziji u Beč koja je vladala od 1740. do 1780. godine.

Franjo Trenk je bio izvrstan vojnik, slijepo odan svojoj kraljici i monarhiji. Bio je više puta vezan, progonjen i zatvoren. Dva puta je bio osuđen na smrt, četrnaest puta ranjen.

Za Slavoniju je Franjina četa imala dobru stranu jer je te krajeve oslobodila hajduka.

1747. godine osuđen je zbog nepoštivanja vojne discipline na doživotni zatvor. Umro je u Spielbergu 04.10.1749., u 38. godini života.

Sav imetak mu je zaplijenjen u korist carske komore. Dobro Trenkovo je prodala dvorska komora Ivana barunu Peterffy.

Manji barokni dvorac i oko njega egzotični park koji se i danas cijeni kao izrazito bogata hortikulturalna površina, novi vlasnik Peterffy adaptira.

Oko 1850. oko dvorca je osnovan park u engleskom pejzažnom stilu, površine 5,20 ha, gdje se izmjenjuju travnate površine sa grupom egzotičnog i autohtonog drveća i grmlja. Oko samog dvorca uređen je park u francuskom stilu, sa cvjetnom površinom ispred. Danas je u parku Specijalna policija, koja se brine o održavanju postojećeg stanja parka i dvorca.

Park je zaštićen kao spomenik parkovne arhitekture 30.03.1964. godine.

Park je podignut na staništu šume hrasta lužnjaka i običnog graba (*Carpino betuli-Quercetum roboris*). U parku nalazimo tipične elemente za tu zajednicu.

U sloju drveća dominira hrast lužnjak (*Quercus robur*), obični grab (*Carpinus betulus*) kojeg također ima u dosta velikom broju, još nalazimo poljski jasen (*Fraxinus angustifolia*), klen (*Acer campestre*), malolisna lipa (*Tilia cordata*).

Sloj grmlja čine: obična lijeska (*Corylus avellana*), glog (*Crataegus sp.*), obična kurika (*Euonymus europaeus*), crni trn (*Prunus spinosa*), svib (*Cornus mas*) i dr.

Parkovnu arhitekturu čine dvije komponente: biljke i arhitektonski elementi.

Arhitektonski elementi su vrlo malo zastupljeni, uglavnom u prvom dijelu parka.

Od arhitektonskih elemenata u parku nalazimo:

- dvorac - izgrađen u 18. stoljeću u baroknom stilu.

Parkovni objekti:

- ograde - cijeli prostor je ograđen pletenom žičanom ogradom, uz koju nema živice.
- betonske ploče – smještene su iznad potoka Veličanka koji u luku prolazi kroz park.

Parkovni sadržaj:

- klupe.

Vodeni elementi:

- potok Veličanka – velikim dijelom prolazi kroz park.
- potok Razinec – manjim dijelom omeđuje park.

Cijeli park čine izuzetno stari primjerci drveća. Mlada stabla zastupljena su u malom broju.

Drveće kao dominantni element parka dolazi uglavnom u grupama. Dominiraju listače (lipa, hrast, jasen), dok su četinjače (smreka, bor, pačempres), zastupljene u malom broju. Četinjače dolaze uglavnom u grupama.

Ispred dvorca nalazi se skupina duglazija (*Pseudotsuga menziesii*).

Na ulazu u park nalazi se tisa (*Taxus baccata*) okružena ukrasnim jabukama.

Od ulaska u park do dvorca nalazi se živica od običnog jorgovana. Na nju se nadovezuje živica od običnog graba.

Trenkov hrast je smješten neposredno ispred dvorca, 471 cm opsega, pripada među najstarije drveće požeškog kraja. Visok je preko 30 m.

U parku su u dosta velikom broju zastupljene lipe, zatim smreka, breze. Ove vrste drveća su dosta oštećene, zaražene, stare i oslabljene, pa bi trebalo neke ukloniti.

U blizini se nalazi veća travnata površina bez prisutnosti stabala.

Uz potok se nalaze johe, bagrem, i po koji kesten.

Zadnji dio parka je dosta zapušten. Stabla dolaze u grupama, a njihov podstojni dio je prepušten razvoju grmlja i penjačica koje se razvijaju samoniklo.

Od značajnijih primjera ovdje se mogu naći lijepi primjerci egzota, kao što su: *Aesculus carnea*, *Ailanthus altissima*, *Gymnocladus dioica*, *Platanus acerifolia*, *Catalpa bignonioides*, *Juglans nigra*, *Chamaecyparis lawsoniana*.

Ukoliko se park ne održava drveće i grmlje počinje propadati. Cilj je da se park očuva.

Rješenje je da se održava postojeće stanje, ukloniti velik broj primjeraka zbog zdravstvenog stanja ili fiziološke starosti.

Budući da voda u parku dolazi od priorde, njeno prisustvo bi trebalo iskoristiti. Voda koristno djeluje stvarajući veću zračnu vlagu, te u vrućim ljetnim danima snizuje temperaturu. Okolina potoka Razinec prepuštena je razvoju bazge (*Sambucus nigra*), i druge korovske, grmoliko razvijene vegetacije.

Posebnu pozornost bi trebalo obratiti na vrtno-arhitektonske elemente, staze i klupe.

Njihovo prisustvo u parku gotovo je nezatno. U izvedbi ovih elemenata treba upotrijebiti prirodni materijal, koji bi se uklopio u ambijentalno uređenje prostora i pružio mogućnost praktičnog održavanja i funkcionalnosti.

Redovito godišnje održavanje uključuje obrezivanje suhih grana stabala, obrezivanje grmlja, košenje trave i odnošenje sijena, skupljanje i odnošenje lišća, održavanje staza, potočnih korita, obnova klupa, održavanje čistoće u perivoju, itd.

Slika 2.: park u Trenkovu

3.3. PARK U KUTJEVU

Kutjevo leži na južnim obroncima Krndije, u dolini potoka Kutjevčanke, na nadmorskoj visini od 232 m.

Pored prirodnih ljepota ima značajne povijesne i ekonomske zanimljivosti. Predstavlja centar turizma za sjeverosjeverni dio Požeške kotline. Počeci naseljenosti ovog kraja sežu u vrijeme neolita.

U srednjem vijeku Kutjevo je poznato po benediktinskoj opatiji, koja se ovdje nalazila od 1232. do 1536. godine, kada Kutjevo osvajaju Turci koji razaraju samostan i crkvu i uređuju nahiju (općinu).

Nakon izгона Turaka 1649. godine, darovnicom zagrebačkog kanonika I. J. Babića, imanje prelazi u vlasništvo požeških isusovaca, koji su bili vlasnici od 1700. – 1773. godine. U tom vremenu sagrađena je današnja crkva u Kutjevu. Nakon isusovaca, dobro prelazi u ruke kraljevske državne komore i naukovne naklade do 1873. godine, a zatim u posjed obitelji baruna Turkovića do 1945. godine. Danas je dvorac u vlasništvu koncerna Agram koji je nedavno uložio 50 milijuna kuna u njegovu obnovu. Za vrijeme Turkovića u 19. stoljeću sagrađen je dvorac u kasno-baroknom stilu i oko njega podignut lijep park engleskog stila, a ispred dvorca manja površina uređena je u francuskom (geometrijskom) stilu.

Engleski tip parka ima slobodnu kompoziciju velikih travnatih površina, prilagođen je pejzažu (tzv. pejzažni perivoj), s prirodnim tokom voda i kompleksima šuma.

Francuski tip parka odlikuje se velikim perspektivnim efektima ravnih geometrijskih linija, širokim simetrijskim ploham, umjetnim jezerima i bazenima.

Čitava površina parka ograđena je kamenom ogradom.

Park je bogat vrstama kao: lipe (*Tilia*), platane (*Platanus*), trešnja (*Prunus*), katalpa (*Catalpa*), pitomi kesten (*Castanea sativa*), crveni hrast (*Quercus rubra*).

Od četinjača imamo: Thuja, *Chamaecyparis*, *Abies Nordmanniana*, itd.

Dvorac je izgorio u listopadu 1918. godine, pa ga je bilo potrebno restaurirati. Danas je dvorac obnovljen u novom „starom“ ruhu.

Obnovljeni kompleks koji se prostire na 3.460 četvornih metara okružuje 15 tisuća kvadratnih metara uređenog zelenog perivoja čineći novonastalu pejzažno arhitektonsku cjelinu još ljepšom. Splet hodnika vodi do smještajnog kapaciteta u kojem je osiguran ugodan boravak za 60 gostiju. U dvorcu se nalazi učionica s 38 mjesta te konferencijska dvorana s 28 mjesta, zatim ugostiteljski dio i restoran s moderno opremljenom kuhinjom i kafićem, kao i sadržaji za opuštanje i rekreaciju odnosno klub, fitness i wellness. Tu je 30 uređenih udobnih soba i vinski podrum.

Zbog raznolikog sastava biljnih vrsta, kao i starosti stabala, te kompozicije parka, on predstavlja vrijedan spomenik parkovne arhitekture, pa je kao takav zaštićen 26.12.1967.

Slika 3.: dvorac i park u Kutjevu

3.4. PARK U LIPIKU

Lipik kao naselje i termomineralno lječilište staro je oko 200. godine. Možda on seže i dalje, jer Rimljani u svojim zapisima spominju „Aquae balisae“ na mjestu današnjeg Lipika i „Thermae Jasorvensis“ u obližnjem Daruvaru. Stvarno postojanje rimskih termi na mjestu današnjeg Lipika ipak nije dokazano. Neki smatraju da se mjesto Lipika govori o Pakracu, jer su u Pakracu pronađeni ostaci rimske arhitekture.

U prošlosti Lipik je promijenio mnogo vlasnika.

U srednjem vijeku pripadao je vlastelinstvu „Bijela Stijena“, nekoć u vlasništvu ugarskog kralja Matije Korvina, zatim srpskog despota Vuka Brankovića 1478. godine, Barbare Frankopan, Franje Berislavića 1494. godine, Ivana Banfyja do 1525. godine, ugarskog kralja Ladislava, Petra Berislavića i konačno 1525. po nalogu kralja Ljudevita vlastelinstvo dolazi u vlasništvo Petra Keglovića.

U vrijeme neposredne opasnosti od Turaka kralj Ferdinand Habsburški dodjeljuje ga Nikoli Šubiću Zrinskom. Iz tog vremena poznat je zapis Ivana Kapistranina iz 1517. godine koji spominje ljekovitost „Lipičkih toplica“.

1543. godine Lipik dolazi pod tursku upravu.

U vrijeme njihova osvajanja, starosjedioci Hrvati povlače se u kraje gdje je bila manja od njihovih upada, a doseljavaju se Srbi. Ljekovito vrelo se koristilo pod imenom „Ilijada“, ali se izvor nije odvodnjavao pa se voda razlijevala i stvarala se močvara. Lipik se u to vrijeme nalazio na „ničijoj zemlji“, između zone turske okupacije i Vojne krajine, pa je to utjecalo na veliku nerazvijenost ovog kraja.

1691. Turci su protjerani iz ovih krajeva, a uprava nad njima povjerava se austrijskoj komori, koja ga zajedno sa cijelim vlastelinstvom prodaje barunu Imsu.

1740. godine vlastelinstvo kupuje barun Franjo Trenk, koji se zbog stalnih ratovanja malo bavio njima. Nakon njegove smrti, sva njegova imovina pripada carskoj komori. Ona prodaje Lipik Mađaru Šandoru de Slavica.

1760. prelazi u vlasništvo gorfova Janković. Kupke su malo koristili, najčešće su ih davali u najam. Tad je Lipik imao 25 kuća i 176 stanovnika.

1861. godine Jankovići vlastelinstvo prodaju Francuskoj kompaniji Henry D'herueux – Gibal. Nisu vodili veliku brigu o lječilištu. Bavili su se iskorištavanjem šuma. Grade željezničku prugu prema Beču, koja će biti od velikog značaja za turistički razvoj Lipika.

1876. godine kupališni kompleks kupuje Antun Knoll iz Vukovara. Lječilište se odvojilo od vlastelinstva. Knoll je puno učinio za Lipik. Sanirao je močvarni teren, izbušeni su novi arteški bunari, izgrađene „kamene“ i „kačne“ kupke.

1872. godine sagrađen je hotel „Garni“, a počeo se uređivati perivoj.

1890. godine lječilište, grade „rimske“, „salonske“, „mramorne“ kupke, uređuju perivoj, adaptiraju stare objekte.

1893. godine po projektu arh. H. Gustava Rotha iz Budimpešte gradi se neorenesansni „Kursalon“ najveći i najreprezentativniji objekt u Lipiku, koji zajedno sa perivojem postaje simbolom mjesta i lječilišta.

1896. godine gradi se „Vojno lječilište“, a 1897. godine gradi se željeznička pruga Pakrac-Banova Jaruga. To vrijeme je bilo „Zlatno doba Lipika“. Prvi svjetski rat sve prekida.

Nakon rata, 1919. godine novim vlasnikom postaje „Zemaljska zaklada za suzbijanje tuberkuloze“ iz Zagreba koja obnavlja lječilište.

Drugi svjetski rat po drugi puta prekida aktivnost lječilišta. Nakon rata obnavljaju se hoteli i objekti lječilišta.

1966. godine lječilište postaje „Bolnica za neurološke bolesti i rehabilitaciju“ i dobiva ime po pokretaču obnove Božidaru Maslariću.

Još jednom u svojoj povijesti Lipik prolazi kroz rat. 27.11.1911. godine Lipik pada u ruke Srba. Simbol Lipika „Kursalon“, hotel „Lipik“, bazen, natkriveno šetalište „Wandelbahn“ izgorjeli su u potpunosti.

06.12.1901. godine Lipik je oslobođen. Nakon toga počinje obnova Lipika.

Perivoj zdravstveno-rekreacijskog centra u Lipiku obuhvaća površinu od 10 ha. Perivoj je administrativno podijeljen na bolnički dio perivoja i na hotelski dio perivoja. U perivoju Lipik velika ratna oštećenja pretrpjelo je i drveće. Najveća oštećenja pretrpjele su četinjače koje su sada zastupljene oko 11%. Prije rata ih je bilo oko 25%. Najzastupljenija vrsta je i dalje smreka (*Picea excelsa*), crni bor (*Pinus nigra*), i tisa (*Taxus baccata*).

Odmah poslije rata počelo se s uklanjanjem stabala smreke. Uklonjena su sva zaražena i oštećena stabla, a ostala su mlada i zdravija stabla, premda se i neka od njih suše.

Listače su zastupljene sa oko 88%. Najzastupljenije listače u perivoju su hrast lužnjak, divlji kesten, malolisna lipa, grab. Ove listače čine oko 64% ukupnog broja listača u perivoju. Manje zastupljene vrste su: katalpa, bagrem, poljski brijest, klen, breza. One su zastupljene oko 26% od ukupnog broja listača u perivoju.

Od grmlja u perivoju ističe se šimšir, božikovina, tisa, šišani oblici graba.

Kao spomenik parkovne arhitekture zaštićen je 12.01.1965.

Slika 4.: park u Lipiku

4. NATURA 2000

Ekološka mreža Republike Hrvatske, proglašena Uredbom o ekološkoj mreži, predstavlja područja ekološke mreže Europske unije Natura 2000.

Ekološku mrežu RH čine područja očuvanja značajna za ptice – POP (područja značajna za očuvanje i ostvarivanje povoljnog stanja divljih vrsta ptica od interesa za Europsku uniju, kao i njihovih staništa, te područja značajna za očuvanje migratornih vrsta ptica, a osobito močvarna područja od međunarodne važnosti) i područja očuvanja značajna za vrste i stanišne tipove – POVS (područja značajna za očuvanje i ostvarivanje povoljnog stanja drugih divljih vrsta i njihovih staništa, kao i prirodnih stanišnih tipova od interesa za Europsku uniju).

NATURA 2000 područja u Požeško-slavonskoj županiji:

1. Šume na Dilj gori
2. Ilova
3. Orljavac
4. Trbušnjak – Rastik
5. Ribnjaci Poljana
6. Livade kod Čaglina
7. Lonđa i obronci Dilja
8. Potoci kod Papuka
9. Psunj
10. Orjava
11. Nurkovac
12. Bijela
13. Orjavica

5. ZAKLJUČAK

O ovim zaštićenim područjima danas se bavi javna ustanova za upravljanje zaštićenim područjima Požeško-slavonske županije. Osnivač Ustanove je Požeško-slavonska županija.

Djelatnosti ustanove su:

- zaštita, održavanje i promicanje zaštićenih prirodnih vrijednosti na području Požeško-slavonske županije u cilju zaštite i očuvanja izvornosti prirode, osiguravanja neometanog odvijanja prirodnih procesa i održivog korištenja prirodnih dobara.
- nadzor nad provođenjem uvjeta i mjera zaštite na području kojim upravlja. Zaštita prirode obavlja se sukladno Godišnjem programu zaštite, održavanja, očuvanja, promicanja i korištenja zaštićenih dijelova prirode kojeg donosi Upravno vijeće Javne ustanove uz suglasnost Župana.

Specifični ciljevi zaštite prirodnih područja su:

Provođenje zaštite i održavanje zaštićenih područja i područja ekološke mreže, provođenje redovitog praćenja stanja (monitoring) ciljnih vrsta i stanišnih tipova, kontinuirano surađivanje sa lokalnom zajednicom, treba kontinuirano podizati razinu svijesti provođenjem edukativnih aktivnosti, postaviti edukativno-informativne staze u zaštićenim područjima, provoditi kontinuirane promotivne aktivnosti.

6. LITERATURA

1. Livaković, R., 1994.: Zaštićeni objekti prirode na području općine Požega (stanje i prijedlog za proširenje)
2. Gavrić, M., 1999.: Posebno zaštićeni dijelovi prirode u županiji Požeško-slavonskoj
3. <http://www.priroda-psz.hr/>
4. www.wikipedia.com
5. <http://virovitica-nature.hr/zasticene-prirodne-vrijednosti/>
6. <http://pozega.eu/kutjevacki-dvorac-nastavlja-rad-sa-patinom-drevnih-vremena-foto-galerija/>
7. http://www.priroda-psz.hr/images/publikacije/knjige/Prirodne_vrijednosti_PSZ_LQ.pdf